

URMUZ

Pagini bizare

Ediție îngrijită de Em. GALAICU-PĂUN

POLISALM

Editura Polisalm
Bd. Petru Zadnipru, nr. 15/2, of. 23, MD2044, mun. Chișinău
Email: polirom.md@gmail.com
Tipar: Bons Offices

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale și editat
cu contribuția Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Urmuz.

Pagini bizare / Urmuz; ediție îngrijită de Em. Galaicu-Păun. –

[Chișinău]: Polisalm, 2024 (Bons Offices). – 76, [2] p.

Numele real al aut.: Demetru Dem. Demetrescu-Buzău. –

Editat cu contribuția Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

ISBN 978-9975-3650-7-9.

821.135.1-3

U 79

Medalion: Urmuz

L-a chemat Demetrescu-Buzău, era muzicant și grefier la Curtea de Casație. Dintre marile terori inexplicabile care l-au prigonit până în ziua morții, când o ultimă teroare i-a încovoiat un deget pe un trăgaci de revolver și i-a comandat: trage! și el a tras și s-a isprăvit; groaza de a nu se auzi „la Casație” că scrie, și că scrie și altceva decât considerente și sentințe, l-a urmărit cu o tenacitate extravagantă.

Am fost de două ori nașul lui literar; întâi când l-am publicat prima dată. O revistă de oameni cu principii, în majoritate politici, membri de carnaval în consilii și consilieri tehnici de ordin burlesc în societăți industriale care au rezervat farsei politice împletită cu farsa literatură, locuri, jetoane și titluri, apărarea pe atunci sub direcțiunea pribeagă a subsemnatului. Un nepot de șefi de partid se găsea în epoca de a se făta pe sineș, se suia pe unul și pe altul ca să fie colaborat, inventa culcușuri: cărți și reviste; aplicând în mai mare rețeta lichelelor mai mici, de a fi trecute prin mlaștinile hârtiei, pe spinări de bivoli puternici. Debarcate, dincolo de obscurități lichelele repetă regulat același act inofensiv, dar caracteristic: se caută adânc între fese sau în nas și scot cu două degete, elegant, ființa procreată de insul lor: un vierme lung, melancolic și moale, pe care ți-l aruncă între coarne, ca un fir de fidea puturos. Publicat cu greutate și silit, Urmuz a fost adoptat și făcut proprietatea privată a celor ce refuzau să-l intercaleze în sumar.

A doua oară i-am fost naș... tot atunci. Ca să devie publicabil, un scriitor cu o stare civilă de Demetrescu-Buzău trebuie să capete călugărește un nume potrivit cu portul draperiei. Nu toată lumea se chiamă, de pildă, Pilat, după cum nu toate mâncările se numesc pilaf. Carnea de porc servită într-un local cu electricitate și ascensor cată să capete nume și prestigiu și o rimă sufletească de ambianță. Demetrescu a refuzat într-o zi de patru ori să se numească Urmuz și de patru ori a acceptat: a cincea oară l-am vărât în cristelniță frângându-i genunchii. Se temea ca nu cumva Casația să-l găsească mai repede în Urmuz decât în propriul lui nume, despicat din Dumitru.

Este adevărat că Urmuz dorea tot atât de mult să fie publicat cât se și înspăimânta de publicitate. În vreme ce știa că se culege proza lui în tipografie, a trăit o săptămână atroce. Se scula în toiul nopții și trimitea o scrisoare foarte urgentă, ca să mai întrebe dacă virgula de după un că nu ar fi fost bine să fie trecută înainte. L-am descoperit noaptea împrejurul casei, sfios, neliniștit, timorat sau în transă de speranțe, dacă se găsește sau nu un miez în proza lui, dacă nu cumva e vorba de o eroare; îndemnându-mă când să o public și când să o distrug; când să o însoțesc de o notă elogioasă, când să-l înjur. A corupt lucrătorii din atelier ca să-i schimbe fraze și cuvinte, pe care a trebuit să le restabilesc, redactările anterioare fiind cu certitudine mai bune.

După tipărirea primei lui bucăți s-a simțit bine. Mi-a surâs, mi-a strâns mâinile tare și umbla să mă sărute. Mi-a dat o cutie cu bomboane pe care am primit-o, și a scos din butoniera lui o garoafă pe care a trecut-o, parfumată cu scortîșoară, în butoniera mea. În zilele care au determinat sinuciderea lui într-un boschet de la Șosea nu l-am mai văzut și-mi este grea mâhnirea ireparabilă că n-am căutat să-l mulțumesc. Cred că optimismul meu ar fi înviat în haosul lui cerebral candorile și puritățile care începeau să moară.

...Medalionalul meu ia proporțiile unui tablou călare în mărime naturală și încă n-am avut loc să-i spui cititorului o părere motivată despre individualitatea cu totul în afară de comunul individualităților literare a scriitorului Urmuz. Rămâne timp...

Îi voi spune cititorului însă altceva; că prietenul cel mai de aproape al lui Urmuz a fost domnul Ciprian, relevat opiniei publice de piesa cu imense succese, îmbucurătoare și pentru scriitor și pentru actori, *Omul cu mârțoaga*.

Am fost invitat de gentilețea domnului Ciprian să asist la spectacol, cu intenția de-a pune elogiul meu sigur lângă elogiul tuturor spectatorilor, pe o bucată de hârtie tipărită.

Am stat la spectacol și m-am surprins turburat. M-am zvârcolit în mine, în vreme ce sala întregă aplauda cu hohotul ei de râs. M-am strâns și m-am desfăcut ca să alung o impresie, zece impresii, o sută de impresii. Eram în fața unei crime: făcuse crima Ciprian sau comiteam crima eu? Într-o pauză, l-am văzut pe Urmuz, care murise, strecurându-se cu surâsul lui printre staluri, salutând cucoanele deranjate și venind la urechia mea și șoptind:

— Nu e de Ciprian!

De zece ori l-am alungat, de zece ori a fugit și s-a întors prin întunericul sălii până la urechia mea.

Nu am acuzat niciodată pe nimeni: rolul de acuzator e trist în fața unui tribunal. Am evitat pe d. Ciprian de teama să nu mă întrebe ce părere mi-am făcut de spectacol și de ce nu am publicat-o. Ciprian se afla într-un moment dificil al carierii de autor aplaudat: avea nevoie de succese și o turburătoare trebuință de bani. L-am lăsat în pace.

Azi Ciprian se poate spune că s-a înavușit. *Omul cu mârțoaga* i-a clădit un noroc. În ce mă privește, citând pe Urmuz în piesa lui Ciprian, nu mai pot risca să apar ca un întrepător meschin al izbânzilor lui materiale. Pe de altă parte,

d. Ciprian poate primi ceea ce aş numi rezultatul nepriceperilor mele literare cu seninătate.

Căci, iarăşi, nici nu pot minţi. A tăcea în cazul acesta este a consimţi. Într-o unică materie nu e permis să minţi: a zămislirii, unde lucrează mâna sfântă de lumină, a necunoscutului. Chirică e al lui Urmuz, Mârţoaga e a lui Urmuz, totul pare al lui Urmuz, afară de aporturile taciturne, înnodate, compacte şi grele, de origină scandinavă, care strică piesa şi par ale domnului Ciprian.

Tudor ARGHEZI

P.S. Coincidenţă curioasă, primesc din Câmpina, în timpul culegerii prezentului articol în zeţărie, de la o persoană pe care nu o cunosc, portretul „sintetic” al lui Urmuz, reprodus în clişeu. Coincidenţa este cu atât mai interesantă cu cât autorul nu l-a ştiut pe Urmuz decât din literatură şi i-a extras expresia prin constrângere şi concentrare intelectuală. Portretul e asemănător.

(Bilete de papagal I, nr. 16, 19 februarie 1928.)

T.A.

PAGINI BIZARE

Pâlnia și Stamate

Roman în patru părți

I

Un apartament bine aerisit, compus din trei încăperi principale, având terasă cu giamlâc și sonerie.

În față, salonul somptuos, al cărui perete din fund este ocupat de o bibliotecă de stejar masiv, totdeauna strâns înfășurată în cearceafuri ude... O masă fără picioare, la mijloc, bazată pe calcule și probabilități, suportă un vas ce conține esența eternă a „lucrului în sine”, un cățel de usturoi, o statueta ce reprezintă un popă (ardelenesc) ținând în mână o sintaxă și... 20 de bani bacșiș... Restul nu prezintă nici o importanță. Trebuiește însă reținut că această cameră, vecinic pătrunsă de întuneric, nu are nici uși, nici ferestre și nu comunică cu lumea dinafară decât prin ajutorul unui tub, prin care iese și prin care se poate vedea, în timpul nopții, cele șapte emisfere ale lui Ptolomeu, iar în timpul zilei doi oameni cum coboară din maimuță și un șir finit de bame uscate, alături de Auto-Kosmosul infinit și inutil...

A doua încăpere, care formează un interior turc, este decorată cu mult fast și conține tot ceea ce luxul oriental are mai rar și mai fantastic... Nenumărate covoare de preț, sute de arme vechi, încă pătate de sânge eroic, căptușesc colonadele sălii, iar imenșii ei pereți sunt, conform obiceiului oriental, sulemeniți

în fiecare dimineață, alteori măsuțați, între timp, cu compasul pentru a nu scădea la întâmplare.

De aci, prin o trapă făcută în dușumea, se ajunge, din partea stângă, în o subt-pământă ce formează sala de recepție, iar din partea dreaptă, prin ajutorul unui cărucior pus în mișcare cu manivela, se pătrunde într-un canal răcoros, al căruia unul din capete nu se știe unde se termină, iar celălalt, la partea opusă, într-o încăpere scundă, cu pământ pe jos și în mijlocul căreia se află bătut un țaruș, de care se află legată întreaga familie Stamate...